

EL FEUDALISME: EL CAS D'ANTELLA

JESÚS HUGUET PASCUAL

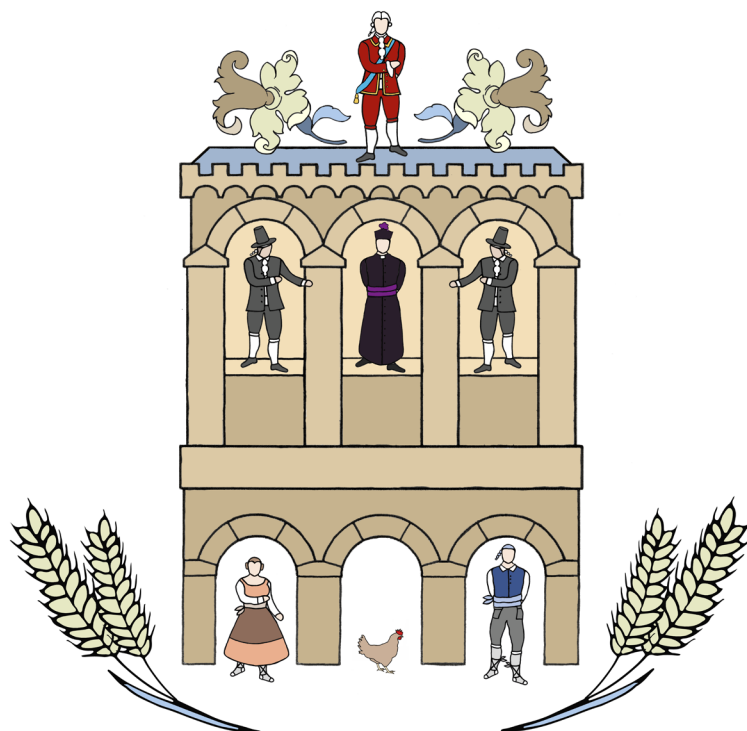

Nota prèvia. L'Ajuntament d'Antella edità l'any 2002 el llibre d'Alejandro Conejero Noguera sobre *L'abolició del Règim Feudal a Antella*. No és el meu propòsit, evidentment, fer una anàlisi de la publicació d'Alejandro ni, evidentment, endinsar-me en una casuística que malgrat la seua importància ja ha estat eficientment tractada en l'estudi assenyalat. La meua intenció és la de presentar un text sobre la noció de feudalisme en general, amb afany divulgatiu i pedagògic, que propicie el coneixement d'unes èpoques i filosofies transcendents per a la societat.

La complexitat de les relacions humanes és evident a qualsevol espai temporal o personal. Siga en les relacions de parella, religioses,

ideològiques, veïnals o de qualsevulla altra condició, la convivència ni és fàcil ni presenta camins trillats i de comprensió evident; sobretot quan la situació entre els protagonistes està mediatitzada per posicions diferents i/o divergents. Especialment ho observem quan emissor i receptor es troben en emplaçaments frontals. Les relacions laborals en són un clar exemple.

Encara que en principi l'objectiu de propietari i servidor puga semblar el mateix (el desig de produir uns guanys per a tots dos), en la pràctica la voluntat de cadascun presenta discordances quan no contradiccions. El benefici d'un no sempre equival al de l'altre, sovint tot el contrari, sobretot, quan la funció entre amo

(empresa) i treballador (servidor) ve afavorit per unes relacions que desnivellen el poder de decisió, generalment a favor del més potent.

Eixa relació no ha estat igual ni temporalment ni social. En les civilitzacions grega i romana les classes inferiors, els esclaus per exemple (*La referència a l'esclavisme en aquest cas ho és en funció de l'article present, però endinsar-nos en l'esclavatge globalment ens portaria a una disquisició que exigiria un estudi més ampli, extens i profund, cosa evidentment que no és el propòsit d'aquestes pàgines*) mantenien un vincle absolutament desigual: propietat completa del propietari i submissió total del serf (fins i tot la descendència de l'esclau pertanyia al senyor). Això però presentava sovint alguna alteració que ens permet parlar de situacions diverses: des de l'alliberament (voluntari, això sí) atorgat en vida o amb la defunció del propietari a algunes obligacions senyorials en el manteniment dels servidors. Sempre, però, a la voluntat de l'amo.

Encara que d'esclavisme podem parlar-ne fins i tot avui, amb el final de l'imperi romà i la crisi de la seua civilització, les relacions entre els grups socials patiran una transformació evident. Amb el final del poder de Roma, l'aparició de forces noves que no presenten estructu-

res com les llatines i, sobretot, la caiguda demogràfica del món conegut, les antigues organitzacions socials o laborals es veuran abocades a noves formulacions de relació. Els posseïdors de les mansions tradicionals romanes esdevindran propietaris latifundistes i es relacionaran amb els servidors amb una mena de contracte pel qual a canvi de treballar les terres dels senyors rebran la protecció (fins i tot el refugi físic si són atacats) i una part del producte agrari que laboren.

En època medieval el compromís entre propietaris i servidors consolidarà eixa mena de contracte. El senyor, ara ja convertit en noble amb edificis poderosos, castells inclosos, rebrà els beneficis del producte laborat pels serfs i en pagament oferirà aixopluc als seus treballadors: refugiant-los en cas d'atac enemic o donant-los suport en els possibles plèts.

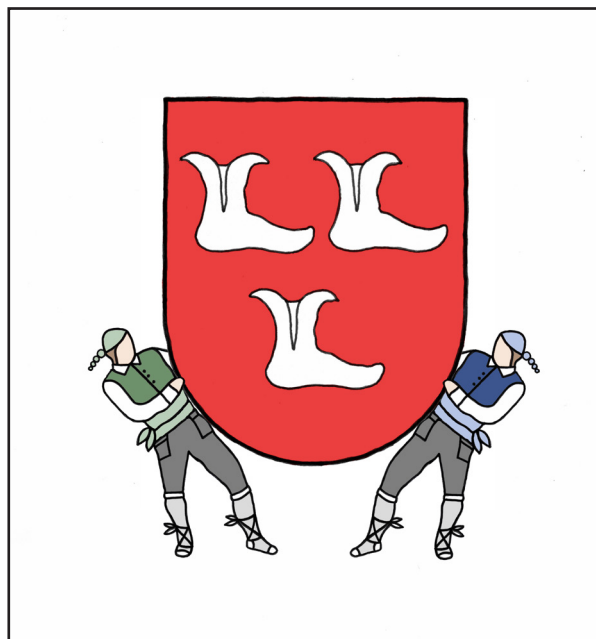
El model, per extensió, també servirà per les relacions entre els cavallers i reis territorials. Mentre el noble empara el servent, el rei ho fa dels senyors feudals del seu entorn (Un clar exemple d'eixe suport del rei medieval als seus súbdits feudals se'ns fa molt evident en la posició de Pere I, el pare de Jaume I, quan auxilia els càtars d'Occitània enfront l'escomesa

de l'Església i la corona francesa dels Capets. Col·laboració en què perdrà la vida i la política tradicional, fins eixe moment, de la Corona d'Aragó).

D'alguna manera comprovem com les relacions principal-secundari, senyor-servidor, passen a ser model a seguir en les relacions socials, encara que amb graus de formalització diferents, ja que si entre els primers la propietat atorga als feudals una posició privilegiada, almenys ferma, en l'altre cas (amo-servidor) el súbdit a penes tindrà al seu favor la capacitat, o sort, d'aconseguir uns bons resultats en la producció agrària que li permeten congraciarse amb qui li dona suport físic, que és el terratinent del camp que labora.

En territori valencià la relació adquirirà circumstàncies singulars en conquerir Jaume I les terres en possessió dels musulmans, i repoblar-les, en tot o part, de cristians nous. Les poblacions majors, i més importants, passaran a ser subsidiàries (propietat) de la mateixa corona i es regiran per la legislació reial, que a pesar de no ser excessivament benvolent amb els nous repobladors, tindran un estatus especial. Bona part del país, sobretot l'interior rural, serà concedida a nobles, civils o eclesiàstics, que dictaran unes normes menys afavoridores pels nous pobladors (Una explicació simple, però no intranscendent, tindrà origen en la presència més pròxima del feudal sobre les seues terres i la llunyania del rei sobre els seus dominis, a pesar dels representants reials) i que propiciarán el tràfec de compra-venda entre els senyors, amb la consegüent manipulació del valor i de les condicions en les cartes-pobla (La Canal de Navarrés serà un exemple d'eixa manipulació que arribarà fins anys després de l'expulsió dels moriscs en el s. XVII. Algunes poblacions, per exemple Quesa, veuran com els nous pobladors canvien diverses vegades durant setanta anys, ja que les condicions imposades pels nobles feudals cada moment són més feixugues pels servents, per això uns repobladors (en els primers moments valencià-parlants) de municipis propers seran substituïts per altres de comarques llunyanes). Tant s'hi val que el propietari siga civil o eclesiàstic, ja

que excepte en algun cas excepcional, els convents o dignitats eclesiàstiques tindran un comportament vers els seus súbdits no massa exemplar. Eixa dualitat reial-senyoriu condicionarà la mateixa existència de les poblacions. Mentre les ciutats de reialenc se serveixen d'unues condicions, diguem-ne, acceptables, les de senyoriu es veuran supeditades a la voluntat i necessitats dels senyors feudals que a més d'aprofitar l'esforç dels serfs no deixaran d'ambicionar unes normes més favorables per ells i perjudicials pels veïns servidors. (Quan es produeix l'expulsió dels moriscs, amb l'aquiescència de l'arquebisbe Joan de Ribera, davant la forta reclamació dels nobles, la Corona atorgarà clàusules més favorables per als senyors feudals en les terres deshabitades, arran de l'expulsió). Eixa situació esdevindrà la raó de revoltes i aldarulls, en territoris feudals, durant segles. La pretensió de les poblacions feudalitzades de passar a reials serà una idea constant en el nostre territori. Alberic, mitjançant l'advocat madrileny Wenceslao de Argumosa primer, i després amb Simeó i Antoni Lloret (aquests dos naturals del municipi) encetarà un procés que es convertirà en exemple per a moltes poblacions que es trobaven amb una situació semblant (Antoni Lloret, diputat a les Corts de Cadis, serà el parlamentari més intransigent amb els senyorius i qui impulsarà la votació

per derogar els drets feudals). I qui diu Alberic podia referir-se a les Baronies (Antella, Gavarda, Massalavés, a més dels ulteriors des poblats d'Alcosser, d'Alasquer, etc.).

L'abolició del règim feudal, primer amb les lleis aprovades a Cadis que Fernando VII anul·larà posteriorment en retornar de l'exili, i després i definitivament amb la legislació del segle XIX (abolició i desamortització) que alliberarà les poblacions de molts dels drets feudals no significarà, però, la finalització de la propietat territorial de tants i tants nobles i eclesiàstics. Alejandro Conejero Noguera, al seu llibre *L'abolició del règim feudal a Antella (1750-1859)*, ens explica com el termini de les condicions feudals no suposa la restitució de propietats, i ocasionalment privilegis, al poble.

El Comte de Ròtova, senyor d'Antella, en 1837 encara reclama que la baronia d'Antella li ha de pagar les rendes estipulades en la carta de població de 1609. Cal assabentar-se que aquell any, 1609, és el de l'expulsió dels moriscs i, com hem assenyalat, l'època en què la Corona encara afavoreix les pretensions senyorials davant la queixa feudal per les pèrdues que els arrossegava l'expulsió (La mà d'obra que significava la població morisca era considerada com la més beneficiosa pels senyors. No debades en la guerra de les Germanies els

ciudadans consideraven els moriscs com una mena de *quintacolumnistes* al servei dels amos feudals).

Cal remarcar la constant petició dels municipis senyorials per regir-se amb el dret comú, el dret reial. En el nostre territori podríem aduir com a exemple la *revolta de 1801* (el mateix Godoy, a les seues memòries mencionarà la revolta com un antecedent del que podria haver estat una autèntica revolució social d'àmbit estatal), que dirigida aparentment -dic "aparentment" perquè sembla que darrere del barquer hi eren certs propietaris rurals, no nobles, que perseguien la lliure adquisició dels latifundis senyorials- pel *Barquer de la barca del Rei* (barca existent sobre el riu Xúquer entre Alberic i Gavarda, prop del pont inacabat), significà una de les insurreccions més importants de l'Edat Moderna a la Ribera (L'escut senyorial picat a la Casa del Batlle a Alberic es conseqüència de l'aldarull).

Per tant, malgrat que formalment el feudalisme en la nostra terra i població desapareix entre les Corts de Cadis (1812) i les lleis antifeudals (culminades en 1869), recialles com ara la propietat de grans espais territorials o la consideració social, i títol nobiliari, encara són seqüeles d'una etapa històrica que anomenem FEUDALISME.